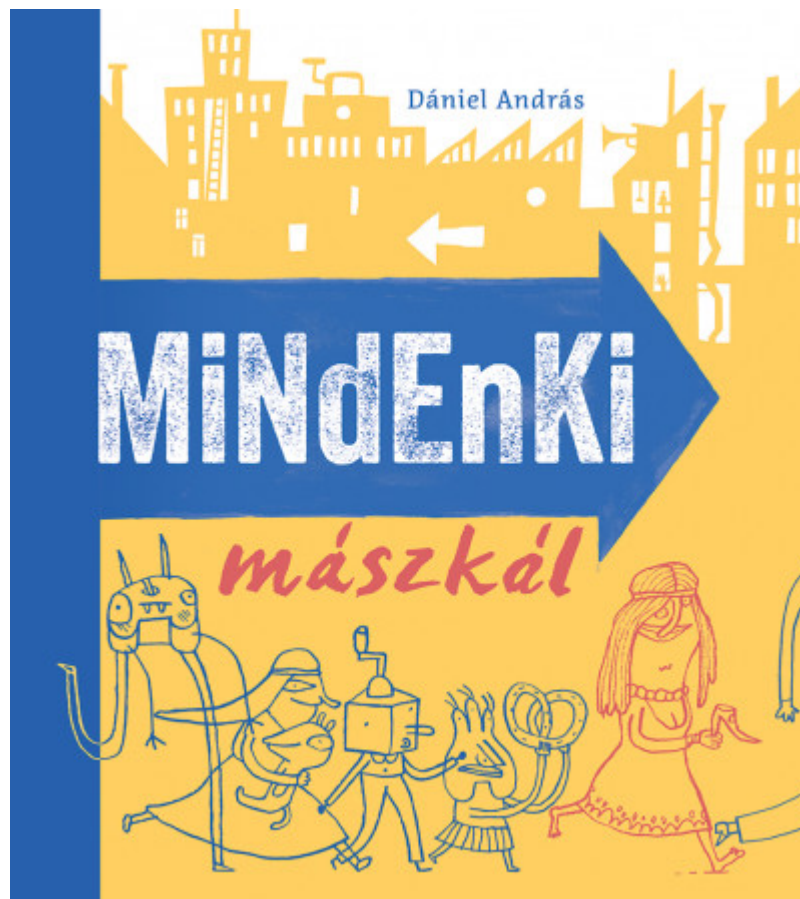

Dániel András: *Mindenki mászkál*

„Nem tudom, te hogy vagy vele, de...” Mindannyian ismerjük és használjuk ezt a beszélgetésindító formulát, és a *de* után valamilyen személyes, többnyire meglepő vagy nem szokványos álláspontról hallunk/mesélünk. A megszólítás szinte felhívja a megszólítottat a bevonódásra, illetve a saját tapasztalatainak megosztására is. Dániel András új könyvének fülszövege ezzel a félmondatral kezdődik, és talán a kötet befogadásához is támpontot nyújt: a *Mindenki mászkál* a „firkák” különleges világába való behelyezkedésre hív, és lehetőséget ad arra is, hogy aki gondolatban együtt mászkál a furá lényekkel, az megismerkedjen a saját fejében sétálgató alakokkal is.

A *Mindenki mászkál* a képeskönyvek sorába illeszkedik. Révész Emese a vizuális narrációt vizsgálva azt emeli ki, hogy a különféle tipológiák a szöveg és a narratíva egymáshoz való viszonya szerint csoportosítják a képeskönyveket, a narratíva pedig lehet képi és szöveges is. Vannak azonban olyan képeskönyvek (jellemzően szöveg nélküliek), amelyek a történetmesélést is nélkülözik: ilyenek például a legkisebbeknek szóló lapozók, böngészők, melyekben „a szöveg éppúgy elenyésző vagy nincs jelen, mint a képkönyvekben, ám a történetmesélés szándéka nem nélkülözhetetlen elemük” (Révész Emese). Úgy vélem, Dániel András legújabb könyve a böngészőkkel tart rokonságot, hiszen a képek alatt olvasható szöveg nem egy történetet mesél el, hanem a beszélő a látottakhoz fűz kommentárokat. Ha olvasni még nem tudó gyerek kezébe kerül a kötet, akkor ő a saját megjegyzéseivel egészítheti ki a látottakat, és szöveg nélkül is el tud merülni a különös figurák megfigyelésében. Vannak olyan böngészők (például Rotraut Susanne Berner kisebb formátumban megjelent kötetei), amelyek játékba hívják a befogadót: a lapok alján kiemelt képeket meg lehet keresni a nagy képen. A *Mindenki mászkál* utolsó lapjai efféle játékra adnak lehetőséget: itt egy-egy tárgy vagy élőlény rajza látható, melyeket a befogadó megtalálhat a teljes képeken.

Míg Rotraut Susanne Berner böngészői egy nap eseményeit követik reggeltől késő délutánig (az eltelt időt a rajzokon szereplő órák is jelzik), addig Dániel András könyvében mintha felfüggesztődne az idő. Azt, hogy balról jobbra haladva érdemes olvasni a könyvet, a vizuális elemek is mutatják: a borítón egy jobbra mutató nyíl jelzi az irányt (bár látható egy kisebb, jobbról balra mutató nyíl is), a lapok jobb szélén „elvágott” figurák a következő oldal bal szélén folytatódnak. Az egyik karakter szövegbuborékja is ily módon nyúlik át egyik oldalról a másikra, mintegy reflektálva a sajátos olvasásmódra: „Mindkét oldalát meg kell nézni a dolgoknak!” A szöveg is lineárisan követhető: a mondatok egymásra épülése jellemző, mely nem vagy csak korlátozottan nyújt lehetőséget az ugráló olvasásra.

Az olvasás irányát (mely térbeli dimenzió) tehát erőteljesen kijelöli a kötet, az időviszonyok azonban nem körvonalazottak. „Vannak napok”, indul a kommentár, ami a mesekezdő formulákkal is kapcsolatba hozható: a mesék is „egyszer”, „régés-régen”, „valamikor” kezdődnek, kívül az időn, egyben az örök jelenben. A *Mindenki mászkál* is egy ilyen pillanatban játszódik: „vannak napok, amikor nincsen semmi máshoz kedvem, csak behunyni a szemem, és úgy nézni a járókelőket”. Ez eleve egy ellentmondásos szituáció: hogyan láthatja valaki a sétáló embereket, ha be van csukva a szeme? (Talán vannak gyerekek, akiknek ha felolvassuk a szöveget, meg is kérdeznék ezt.) A „fikciós paktumnak” megfelelően azonban nem kérjük számon a logikát, hanem elfogadjuk: a beszélő a saját fantáziájába kalauzol bennünket. A mászkáló figurákat verbális síkon csupán néhány egyszerű jelzővel mutatja be: „kevésbé átlagos kinézetűek”; „különösek”; „nagyok”, „kicsik”, „hallgatagok”, és így tovább. A rajzok („firkák”, ahogy a szerző hivatkozik rájuk) azonban rendkívül részletgazdagok, izgalmasak, meghökkentőek,

nemritkán felforgatóak, mint például a hétszemű, négyszájú, négykarú lény, aki halandzsanyelven beszél. A lapokon csupán a három alapszín (kék, piros, sárga) és ezek árnyalatai láthatóak, az alakok háttereként egy szürkéskék és fehér színekkel megrajzolt, jellemzően ipari városkép sejjik fel.

Dániel András (Fotó: Szöllösi Mátyás)

Olykor úgy tűnik, mintha más Dániel András-művekből ismert szereplők rokonai is feltűnnének a lapokon, az egyik alak például a Kuflík és az akármí kedves hőseit, az ormányos flömdöt idézte fel számomra – az ő szövegbuborékjában ez olvasható: „Szerénytelenül állíthatom, hogy remek az arcmemóriám!” Az alkotónak szinte védjegyévé váltak az efféle „kiszólások”, melyek által a figurák kapnak saját hangot a(z el)beszélő szólama mellett. Ezek a buborékok olykor paranyelvi elemeket (köhögést, krákogást, morgást), olykor érthetetlen szavakat, olykor értelmes mondatokat tartalmaznak, s gyakran a teljes kötetek befogadásához is kínálnak fogódzókat – vagy éppen az eddigi befogadói stratégiákat bizonytalanítják el. Ebben a könyvben az egyik alak ezt mondja: „Ne hidd, hogy mindez csupán a képzelet műve!” A felszólításba rejtett megállapítás (mindez nemcsak a képzelet műve) számos kérdést is felvet: mi az a „mindez”? Van-e éles határ a fantázia és a valóság között? Milyen hiedelmekkel fogunk neki egy könyv olvasásának, és hogyan formálódnak ezek a hiedelmek a befogadás során? Sokat töprengünk azon, mitől „jó” egy gyerekkönyv, s talán egy lehetséges válasz épp ez: attól, hogy a szövegek/képek értelmezése szerint olyan dilemmák is felmerülhetnek, amelyek túlmutatnak az adott alkotáson – a mű pedig nem adja a kezünkbe a megoldást, hanem a befogadóra bízta a saját válaszainak megkeresését.

A borítón a cím első szava így fest: MiNdEnKi – tehát az első, harmadik, ötödik és hetedik betű verzállal szedett. Az így kialakuló szó a *minek*, a cím pedig így szólna, ha csak a kiemelt betűket tartalmazná: minek mászkál. Minek mászkál?, tehetjük fel a kérdést. Miért mászkálnak ezek a különös figurák a lapokon? Miért ad számot a beszélő a saját tudati tartalmairól – ráadásul olykor ironikusan: amikor azt állítja, hogy a járókelők közt akadnak „többé-kevésbé átlagos kinézetűek”, akkor a vonatkozó rajzon csupán egyetlen nagyjából átlagos alakot látunk, a többi vagy apró, vagy nagyon magas, vagy kettő darab kockafeje van. Hogyan tudunk ehhez a céltalannak tűnő mászkáláshoz kapcsolódni? Talán úgy, ha mi magunk is lelassulunk arra a tempóra, amely segítségével alaposan megszemlélhetjük a különös alakokat, a mögöttük sziluettként kirajzolódó, felhőkarcolókat, magas toronyházakat, gyárkéményeket felvonultató városképet, vagy elmerülhetünk abban, mennyire izgalmas és változatos lehet a képi világ akkor is, ha csak az alapszínekkel és azok árnyalataival dolgozik. Ez a töprengő, megfigyelő attitűd arra is bátoríthat bennünket, életkortól függetlenül, hogy időnként mi is lessük meg, kik mászkálnak a szemhéjünk mögött.

Dániel András: *Mindenki mászkál*, Pagony, Bp., 2023.

Hozzászólások